

УДК 711.123; 711.168; 725.824.4

Т. М. Ладан

*доцент, кандидат архітектури
кафедра основ архітектури і архітектурного проектування
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ОСНОВИ СТРАТЕГІЇ ТА МОДЕЛІ РЕКОНСТРУКЦІЇ КІНОТЕАТРУ «ЖОВТЕНЬ» У М. КИЄВІ

Анотація: у статті на основі історичних фактів та стильових особливостей архітектури кінотеатру «Жовтень» визначаються основні складові стратегії та моделі реконструкції будівлі та історичного архітектурного середовища навколо.

Ключові слова: кінотеатр «Жовтень», стратегія реконструкції, модель реконструкції, стиль конструктивізм.

При реконструкції будівель та споруд певного історичного періоду забудови виникають питання доцільності вибору найкращого рішення. Відповідно, реконструкція об'єкту неможлива без прогнозів щодо перспектив розвитку навколишнього архітектурного середовища.

Незалежно від вибору певного виду реконструкції, відповідних прийомів або методів реконструкції об'єкту, особливо важливим її завданням виступає аналіз соціальних вимог та визначення умов реконструкції об'єкту в системі міської забудови – **визначення стратегії реконструкції об'єкту та навколишнього середовища на майбутнє.**

Основним результатом реконструкції об'єкту виступає утворення загального композиційного рішення в системі міста, тому другим завданням реконструкції виступає – **розробка моделі реконструкції об'єкту та навколишнього середовища на перспективу.**

Якщо стратегія реконструкції є головною умовою етапу передпроектних досліджень, то модель реконструкції складає основу етапу проектування реконструкції. Велике значення при цьому має наявність резервних територій навколо об'єкту, наявність терпіння, часу та ретельний вибір експертами в галузі архітектури правильного рішення на конкурсній основі.

Актуальність. Особливо актуальним на сьогодні є реконструкція певних знакових об'єктів в історичній забудові м. Києва, якою наразі стала реконструкція кінотеатру «Жовтень» (первісна назва «Дев'яте Держкіно»), який знаходиться на розі вулиць Костянтинівської та Щекавицької, № 26/10, довгий час був під загрозою знищення та постраждав від підпалу (жовтень 2014). Нарешті відбулася його довгоочікуване відкриття (18 жовтня 2015).

В результаті, остання реконструкція 2014-2015 рр. вирішила нагальні питання функціонування кінотеатру та зберегла стилістичне рішення будівлі в цілому (допожежну зовнішню геометрію об'ємів кін. 1980-х рр. та частково відтворила окремі первісні архітектурні деталі на фасаді з початку 1930-х рр. – карнизи-скоби) (Рис.1).

Рис.1. Зміна зовнішнього вигляду фасаду будівлі: 1930 р., 1948 р., з кінця 1980-х рр. до 2014 р., у 2015 р.

Інтер'єри нарешті звільнили від такої нехарактерної неокласики, набули декоративістської тематики, але деякі приміщення раптом «збагатилися» графіті з зображенням героїв з неукраїнського кіно – ...бетмен, ...жінка-кішка!.. Невже і людина-павук десь причаївся?..

Враховуючи появу деяких дивних «несподіванок» при реконструкції 2015 р., хотілося б зупинитися на стратегії розвитку та моделі реконструкції як будівлі так і міського історичного середовища навколо кінотеатру загалом, які, здалося, залишилися поза увагою фахівців.

Архітектура. Архітектура кінотеатру «Жовтень» (первісний проект переробив та пристосував до вибраної ділянки архітектор Валер'ян Микитович Риков, 1930 [1, С.441]) складалася з наступних характерних рис:

- композиція будівлі будується на грі трьох западаючих та виступаючих прямокутних об'ємів різної поверховості (різних масштабів) – частково нагадує «архітектон». Термін «архітектон» запропонував художник-авангардист супрематист Казимір Малевич на поч. ХХ ст. і трактував його як супрематичну архітектурну модель – супрематичний ордер [2]. «Архітектон» – об'ємна або об'ємно-просторова композиція концепту будівлі, яка складається з паралелепіпедів різного масштабу.

- але використання напівциркульного об'єму та пілонів дугоподібного абрису на першому поверсі, які акцентують зал зі сторони вул. Костянтинівської ідею «архітектону» спростовують;

- кутова частина не мала завершального карнизу;
- будівля не мала цоколю;
- темний колір тинькування (темно-сірий теплий колір, з коричневим відливом, був характерний для архітектури Києва кінця 1920-х – початку 1930-х рр.), на контрасті до якого виступали світлі декоративні архітектурні деталі – карнизики-скоби, які акцентували кут будівлі;
- «вікна-ілюмінатори» – ряд круглих вікон на другому поверсі;
- «вікна-термометри» – видовжені за пропорцією вікна, які мають горизонтальні членування за рахунок імпостів;
- застосування частково плоского та частково скатного даху;
- зально-коридорне планування.

В подальшому кінотеатр «Жовтень» змінював свій первинний зовнішній та внутрішній вигляд:

- реконструкція у сер. 1930-х зумовлювала появу «одежі» традиціях постконструктивізму (на фасаді з'являються пілони та лопатки з канелюрами, капітель заміняє виступ плінта – прямокутної полочки, кронштейни підтримують карнизи, парапет з балясинами завершує простий карниз, з'являється перспективне обрамлення вікон);

- ремонт та оновлення технічного оснащення після другої вітчизняної війни до 1951-го та у 1960-ому рр. не вплинуло на зовнішній вигляд будівлі;
- реконструкція у кінці 1980-х рр. частково повернула первинні пізньоконструктивістські форми та незначно змінила зовнішній об'єм), в таких формах кінотеатр існував до пожежі у жовтні 2014 р.;
- за рішенням Київради у листопаді 2014 р. постановили «...передбачити умови щодо заборони на зміну стилістичного рішення архітектури фасаду та зовнішніх геометричних параметрів в цілому, а також збереження функціонального призначення будівлі кінотеатру» [3].

Історія. Історія кінотеатру «Жовтень» говорить про те, що це не був просто кінотеатр, збудований за спецпроектom, він був місцем для спілкувань, зустрічей (можна сказати мав функцію клубного кінотеатру, або був кінотеатром-клубом за інтересами). Так в результаті всесоюзного конкурсу у Києві виник новий окремий кінотеатр, який первісно призначався не лише для німого кіно, а був задуманий як ідеологічна «лабораторія пролетарської культури» – мав читальню; бібліотеку; відвідувачі мали можливість грати між сеансами в шахи, шашки, та доміно; бажаючі могли позмагатися у тирі [4, 5].

У стінах кінотеатру проходили різні культурні події: фестивалі фільмів, дні кіно, фестивалі дружби, згодом чисельні міжнародні фестивалі, тощо.

З 1970-го р. до сьогоднішнього часу кінотеатр «Жовтень» є задіяним у програмах кінопоказів в рамках міжнародного кінофестивалю «Молодість» поряд з такими кінотеатрами Києва як: «Київ» (1952), «Кінопанорама» (1952), «Київська Русь» (1982), «Кінопалац» (1998). Серед них традиційним фестивальним центром стає кінотеатр «Київ», але лише «Жовтень» поки що має цінну резервну навколишню територію для розвитку відповідної фестивальної інфраструктури.

Нещодавно кінотеатр увійшов у міжнародну асоціацію європейських кінотеатрів «Європа-Сінема» [6].

Пропозиції щодо стратегії реконструкції. Стратегія реконструкції міського середовища навколо кінотеатру «Жовтень» повинна враховувати вище визначені особливості архітектури та функціонального призначення одного з старіших кінотеатрів Києва та віками складену містобудівну систему Подолу (сітка вулиць до пожежі 1811 р. та після пожежі – перепланування за проектом Андрія Івановича Меленського), тому пропонується:

- 1) резервація навколишньої території (два квартали, оточені вулицями Костянтинівська, Введенська, Межигірська, Ярославська);
- 2) переніс фестивального центру з кінотеатру «Київ» до кінотеатру «Жовтень», що в результаті передбачає появу у центрі Подолу нового сучасного кінофестивального комплексу (центру);

3) розробка програми концепт-завдання на проектування реконструкції на основі наступних загальних положень:

- можливість організації заходів різного рівня (міських, державних, міжнародних) та можливість проживання гостей (готелі);
- значне розширення видовищної зони (забезпечити відповідні функціональні зв'язки між кінозалами, додатковими екранами, виставковими приміщеннями, гуртками, тощо),
- зручне розташування торговельно-побутової зони для відвідувачів та гостей (кафе, ресторан, сувеніри, реклама, фан-зони);
- забезпечення окремих під'їздів та підходів до зони господарських приміщень персоналу;
- утворення зон відпочинку для дітей та дорослих;
- передбачення зручних під'їздів для відвідувачів (підземні та наземні автостоянки) та підходів для гостей та преси до вхідної зони («червона доріжка» для «зірок», місця для фотосесій, інтерв'ю, тощо);
- можливість використання всіх приміщень людьми з особливими потребами.

3) проведення відкритого конкурсу на регенерацію міського середовища навколо кінотеатру для вирішення потреб культурного значення.

У березні 2011 р. в рамках міжнародної програми Рим-Київ-Москва (РКМ) [7] на архітектурному факультеті КНУБА був проведений робочий семінар-конкурс з ландшафтного та архітектурного проектування на кращу концепт-ідею регенерації міського середовища навколо кінотеатру «Жовтень» на тему: «Кінотеатр «Жовтень» і прилеглі території». Від архітектурного факультету КНУБА кураторами та учасниками заходу (робочі семінари, лекції, конференції) стали: декан архітектурного факультету, професор О.В.Кашенко; доцент кафедри Архітектурного проектування цивільних будівель і споруд Т.О.Кашенко; доценти кафедри Основ архітектури і архітектурного проектування Г.Н.Ушаков та Т.М.Ладан. Були розроблені також екскурсійні тури по архітектурі м. Києва 1920-30-х рр. – кінотеатр «Жовтень» (за проектом 1930-го р.) виступив одним з яскравіших прикладів стилістичної течії – пізній конструктивізм з рисами раннього декоративізму (Т.М. Ладан). В склад п'яти міжнародних груп увійшли студенти архітектурного факультету – О.Павлик, С.Луценко, Ю.Селіванова, О.Чичук; М. Бентя, Ю.Маркелова, М.Гредунова, В.Герасименко; Д.Патлай, А.Садляк, О.Хоменко, А.Сачевич; В.Доля, О.Робіон, О.Механів, П.Сингаївський; М.Аранчій, Н.Стрижевська, В.Нечай, Д.Дудченко. П'ять розроблених концепт-проектів стали першою ланкою пошуків реновації цієї території на архітектурному факультеті КНУБА.

З 2012 р. на кафедрі Основ архітектури і архітектурного проектування КНУБА на практичних заняттях зі спецдисципліни «Реконструкція і нове будівництво в історичному середовищі (громадські будівлі і споруди)» знаходять апробацію ідеї, пов'язані з темою: «Реконструкція видовищних будівель», згідно з якою студенти шостого курсу намагаються «сканувати» місто щодо укладання варіантів стратегій та моделей розвитку історичного архітектурного середовища навколо кінотеатру «Жовтень» (керівник: доцент Т.М. Ладан).

У 2015 р. був виконаний дипломний проект за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр на тему: «Кінофестивальний центр «Жовтень» по вул. Костянтинівській, 28/13 в м. Києві» (студентка групи 44 а: А.В. Кожевнікова; керівники: докт. архіт., проф. В.І. Соченко; проф. Ю.І. Серьогін; канд. архіт., доц. Т.М. Ладан).

В ході експериментального проектування з'ясувалося, що саме для даної території актуальне об'єднання двох кварталів для утворення найбільш виразної об'ємно-просторової композиції будівель та споруд на основі ідей розвитку конструктивістського напрямку – мостових переходів та багаторівневих ярусних різномасштабних об'ємів, консолей, перспективних порталів, пропілеїв, тощо.

Тому основними складовими **моделі реконструкції** кінотеатру «Жовтень» повинні виступати наступні ідеї:

1) збереження загальних тенденцій композиційного утворення архітектури будівлі у стилі пізній конструктивізм з рисами раннього декоративізму за проектом В.М. Рикова;

2) відображення у композиційній структурі нових будівель або споруд розвитку та трансформації конструктивістського напрямку [8, С.57-67] за певною послідовною низкою художніх стилістичних течій, які перетікають одна в одну (імпресіонізм – кубізм – ранній конструктивізм, індустріальний символізм, пізній конструктивізм з рисами раннього декоративізму (кінотеатр «Жовтень»), пізній конструктивізм з рисами неопластицизму – постконструктивізм – деконструктивізм, стиль високих технологій: «high tech»)...

3) утворення різного роду нашарувань: «минуле – майбутнє»;

4) впровадження динамічних ідей, пов'язаних із рухом – «кінетикою».

Так у серці Подолу, одного із старіших районів м. Києва, може відновитися культурне життя, з розвитком сучасної видовищно-розважальної та навчально-пізнавальної функції, яке мали кияни у цьому місці в стінах кінотеатру «Жовтень» на початку 1930-х рр. у відповідних формах та з відповідним змістом.

В результаті, відбудеться процес поліпшення структури об'єктів – реновація об'єктів культурної спадщини. А укладені стратегії та моделі реконструкції будівель і споруд будуть сприяти не лише відновленню їх функціонального призначення у контексті, а і надихнуть на відкриття нових-старих автентичних художніх архітектурних форм, які окреслять нові динамічні перспективи для розвитку авангардних художніх напрямків та течій.

Література

1. Киев: энциклопедический справочник / Под. ред. А.В. Кудрицкого.– К.: гл. ред. УСЭ.– 1985.– 760 с.
2. Архитектоны Малевича. Режим доступа: <http://k-malevich.ru/tvorchestvo/arkhitektony.html>
3. Відновлений «Жовтень» збереже архітектуру та розміри (документ). Режим доступу: <http://intvua.com/news/kiev/113325-vdnovleniy-zhovten-zberezhe-arhitekturu-ta-rozmri-dokument.html>
4. Режим доступу: <http://podol.ho.ua/index.html>
5. Перемога на культурному фронті // Пролетарська правда.– 30.01.1931.
6. Полегенько А. Старейший кинотеатр Киева отметил юбилей. Режим доступа: <http://www.bagnet.org/news/ukraine/103599>
7. Carbonara L. RKM Rome-Kiev-Moscow. Save urban heritage.– Gangemieditore, 2012.– 144 р.. Режим доступа: http://www.gangemieditore.com/scheda_articolo.php?id_prodotto=3900&isbn=9788849224245
8. Ладан Т.М. Художній гегеменико-семіотичний метод формоутворення (конструктивізм) // Архітектурний вісник КНУБА: Наук. вироб. збірник.– К.: КНУБА, 2014.– Вип.2.– 432 с.

Аннотация

В статье на основе исторических фактов и стилистических особенностей архитектуры кинотеатра «Жовтень» определяются основные составляющие стратегии и модели реконструкции здания и окружающей его архитектурной среды.

Ключевые слова: кинотеатр «Жовтень», стратегия реконструкции, модель реконструкции, стиль конструктивизм.

Annotation

On the basis of historical facts and stylistic features of the architecture of the cinema «Zhovten» identifies the main components of the strategy and of the model of reconstruction of the building and the surrounding architectural environment.

Keywords: «Zhovten» cinema, strategy of reconstruction, model of reconstruction, the style of Constructivism.